

In memoriam

ŠIME SPAVENTI (1925-2012)

Pripala mi je tužna i teška dužnost da se u ime Klinike za onkologiju i nuklearnu medicinu Kliničke bolnice Sestara milosrdnica i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti moram oprostiti od akademika Šime Spaventija. Iako se danas s pokojnim profesorom Spaventijem prvenstveno opraštam u ime Vinogradske bolnice i Akademije, u svoje ime moram reći da se opraštam i s izuzetnim znanstvenikom, stručnjakom, kolegom, a posebno učiteljem i prijateljem.

Akademik Šime Spaventi rođen je 29. listopada 1925. godine u građanskoj obitelji u Dubrovniku. Majka mu potječe iz obitelji Matijević s otoka Hvara.

Nakon realne gimnazije koju je pohađao u Dubrovniku, upisuje se na Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, na kojemu stječe diplomu doktora sveukupne medicine. Aktivno sudjeluje u narodnooslobodilačkoj borbi. Po završenom pripravničkom liječničkom stažu i položenom stručnom ispitu, započinje specijalizaciju iz radioterapije u Zavodu za radiologiju i onkologiju Medicinskog fakulteta u Kliničkoj bolnici Sestre Milosrdnice. Specijalistički ispit iz radioterapije položio je 1961. godine, a iz nuklearne medicine 1976. godine. Stručno se usavršavao u Centru za nuklearnu medicinu Univerziteta u Pisi, Institutu Gustave Roussy u Parizu, Czerny klinici Medicinskog fakulteta u Heidelbergu i Nacionalnom institutu za tumore u Milanu.

Godine 1963. osniva Odsjek za primjenu radioizotopa pri Zavodu za radiologiju Medicinskog fakulteta u Kliničkoj bolnici Sestre milosrdnice, gdje je iste godine izabran za šefa Odsjeka. Na Sveučilištu u Zagrebu obranio je 1965. godine doktorsku disertaciju te je promoviran za doktora medicinskih znanosti. Na Medicinskom fakultetu u Zagrebu 1966. godine habilitira i postaje naslovni docent na Katedri za radiologiju. Znanstveno vijeće Instituta Ruđer Bošković bira ga 1970. godine za višeg znanstvenog suradnika u Odjelu za nuklearna i atomska istraživanja.

Angažira se u organizaciji novoosnovanog Središnjeg instituta za tumore i slične bolesti, gdje s prof. I. Padovanom i prof. P. Strohalom osniva Laboratorij

za eksperimentalnu kancerologiju. Ovim laboratorijem rukovodi u početnoj fazi razvoja, a nakon toga, kao predsjednik Kolegija za znanstveni rad usmjerava znanstvenoistraživačke aktivnosti.

Godine 1972. Odsjek za primjenu radioizotopa izdvaja iz Zavoda za radiologiju Medicinskog fakulteta u Kliničkoj bolnici "Sestre milosrdnice" i pretvara ga u samostalni zavod, koji 1977. prerasta u Kliniku za nuklearnu medicinu i onkologiju, koje je bio predstojnik do 1990. godine.

Na Stomatološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1974. godine pokreće inicijativu za osnivanje Katedre za kliničku onkologiju za stomatologe. To je ujedno i prva samostalna katedra za onkologiju u Hrvatskoj. Izabran je za izvanrednog, a 1979. za redovitog profesora onkologije i imenovan za šefa katedre. Tu je dužnost obnašao do 1990. godine.

Za dopisnog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izabran je 1986. godine, za izvanrednog 1988, a za redovitog člana 1991. godine. Izbor Šime Spaventija za člana najviše znanstvene i umjetničke ustanove u državi najveće je priznanje kojim je vrednovan njegov rad. U HAZU 1992. godine osniva Odbor za onkogene i faktore rasta. Predsjednik je toga Odbora. Rukovodi projektima Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: "Banka tumora za bazična istraživanja" i "Tumorska banka DNA čovjeka". 1998. izabran je za člana uprave Zaklade Akademije. U Akademiji je bio voditelj Kabineta za istraživanje i standardizaciju imunoloških supstancija, voditelj Odbora za genomiku i proteomiku i član Odbora za statut. Dao je značajan doprinos u svim područjima rada Akademije, prvenstveno znanstveno-istraživačkim projektima i publicistici. Poseban mu je doprinos u aktivnostima vezanima za rad Arboretuma u Trstenome.

Neizmjerljiv je doprinos akademika Spaventija na području onkologije i nuklearne medicine, posebno u interdisciplinarnom pristupu mnogim problemima. Razradio je i primijenio (zajedno s I. Padovanom i M. Seksom) intraoperativnu radiohipofizektomiju u bolesnika s tumorom hipofize, a s A. Šercarom i J. Krmpotić prvi put u svijetu transnazalnu aplikaciju radioizotopa u hipofizu. Prvi je u nas uveo intrakavitarnu i intersticijalnu radioterapiju tumora nasofarinksa, usne šupljine, jednjaka i mokraćnog mjehura.

Organizirao je i surađivao u proizvodnji kratkoživućih ciklotronskih radioizotopa u Institutu Ruđer Bošković. Istovremeno je s vodećim centrima u svijetu ispitao kliničku vrijednost i, nakon prethodne eksperimentalne studije na životinjama, primijenio radioaktivni galij ^{67}Ga -citrat u dijagnostici tumora glave i vrata. Među prvima je primijenio metodu selektivnog prikaza limfne

drenaže testisa. Isto je tako u dijagnostici funkcije ventilacije pluća među prvima klinički primijenio kratkoživući ciklotronski radioizotop Kriptona te uveo pojam “specifična regionalna ventilacija pluća”, koji je opće prihvaćen u svjetskoj literaturi. Eksperimentalno i u kliničkoj praksi pokazuje da se kripton može koristiti za dinamičke studije pluća.

Pod njegovim vodstvom uvedene su dijagnostičke metode: gamaencefalografija, limfoscintigrafija i radioizotopna venografija te pho/gamma tehnologija u nuklearno medicinsku dijagnostiku. Zajedno s D. Dekarisom i V. Silobričićem prvi je u nas uveo imunologiju u kliničku onkologiju. Među prvima uvodi računalni sustav u medicinsku dijagnostiku.

Kao jedan od osnivača nuklearne medicine u nas i osnivač Klinike za nuklearnu medicinu i onkologiju značajno je utjecao na razvoj ove grane medicine. U okviru Klinike za nuklearnu medicinu i onkologiju osnovao je kliničke laboratorije za radiokemiju, kliničku imunologiju, radiobiologiju, radiohematologiju te radiološku fiziku i dozimetriju. Stvarajući multidisciplinarne timove u bolnici, među prvima je povezo istraživački rad i kliničku praksu. Uspostavio je (zajedno s I. Padovanom, Ž. Maričićem i I. Šlausom) funkcionalnu integraciju Instituta Ruđer Bošković, Središnjeg instituta za tumore i Klinike za nuklearnu medicinu i onkologiju. Time je omogućena slobodna fluktuacija znanstvenika između ove tri institucije, a time prvi put u nas i stvaranje multidisciplinarnih timova ravnopravnih stručnjaka za rješavanje znanstvenih i kliničkih problema. Po tome je bio vizionar suvremenog medicinskog rada. Šime Spaventi bio je predstojnik Klinike punih 27 godina, do 1990. U organizacijskom, stručnom, znanstvenom i nastavnom pogledu, razvio je Kliniku na svjetskoj razini.

Preveo je i pripremio prvi udžbenik za kliničku onkologiju i pripremio i izdao prvu knjigu u nas na temu kemoterapije malignih tumora. Objavio je 280 stručnih i znanstvenih radova, od kojih je veliki broj indeksiran i citiran. Koautor je više znanstvenih knjiga, enciklopedijskih izdanja i udžbenika. Bio je glavni istraživač ili suradnik u većem broju domaćih i međunarodnih projekata.

Akademik Šime Spaventi primio je više priznanja i nagrada, a 2002. godine nagradu za životno djelo za područje biomedicinskih znanosti.

Dogodine će biti 50 godina kako je Šime Spaventi postavio temelje Klinike na čijem sam ga čelu naslijedio. Često se znalo čuti da je to jedinstven i rijedak primjer izuzetnog, primjerenog odnosa bivšeg i sadašnjeg rukovoditelja, punog poštovanja i uzajamnog povjerenja i prijateljstva. Akademik Šime Spaventi pune je 22 godine nakon umirovljenja, sve do smrti imao svoju sobu u Klinici koju je utemeljio.

Šime Spaventi je dao veliki doprinos razvoju zdravstva i medicine u Hrvatskoj i Zagrebu, a u stalnom natjecanju između Rebra i Vinogradske bolnice, koje traje i do današnjih dana, imao je uvijek vrlo značajnu ulogu. Bio je jedan od velikana i simbola Vinogradske bolnice koji su kroz mnoge decenije dali pečat bolnici.

Bio je član najprestižnijih stručnih i znanstvenih organizacija u zemlji i svijetu. Među prvima je slao mlađe suradnike na usavršavanje i studentske boravke u renomirane centre s kojima je uspostavio stručnu suradnju i sklopio prijateljstva s najistaknutijim stručnjacima svijeta. Sve je to dovelo do uvođenja najsuvremenijih dijagnostičkih i terapijskih postupaka u njegovoj klinici i bolnici. Bio je pokretač mnogih novih znanstvenih interdisciplinarnih istraživanja i projekata međunarodnog značenja, za što je imao poseban osjećaj. Također je, promovirajući multidisciplinarni rad, uspostavio vrlo usku suradnju s graničnim strukama.

Osim profesionalnog, Šime Spaventi imao je bogat i privatni život. Usprkos golemu profesionalnom i društvenom angažmanu, nalazio je vremena za obitelj i uvijek bio brižan suprug, otac i djed. Šime Spaventi je primjer čovjeka koji je svojoj obitelji dao toliko ljubavi da mu je ona isto toliko uzvratila. Stvorio je predivnu obitelj i supruga Jagoda iz poznate obitelji Mimica, sin Radan, snaha Arijana, a kasnije i unuk Orsat bili su mu uvijek u centru pažnje. Posebno je volio svoj Dubrovnik i kao pravi *gospār* svako mu se ljeto vraćao. Okolina je uvijek bila impresionirana snagom i odlučnošću njegova duha.

Glavne osobine akademika Spaventija bile su mudrost, odlučnost, humanost, širina, čvrstina stavova, konstruktivnost, upornost, intuicija, svestranost i emocionalna živost. Nije robovao predrasudama. U mladosti se aktivno bavio boksom, kasnije je mnogo jedrio, a brodovi su nosili ime sina Radana. Volio je umjetnost, posebno slikarstvo, u čijim je krugovima imao mnogo prijatelja. Istinski je uživao u svojoj zbirci slika. Imao je različite interese, posebno je volio čitati povijesnu literaturu i subotom se redovito družio s prijateljima. Šime Spaventi bio je pravi gospodin - karizmatična, dominantna osoba, čovjek neobično snažne volje i odlučnoga duha. Ljudi koji ga nisu pobliže poznavali često bi stekli pogrešan dojam o njemu kao osobi. Iako je imao autokratske manire, bio je duboko human, družio se i s takozvanim malim ljudima kojima je svesrdno pomagao kao liječnik i čovjek. Volio je naprimjer malu djecu, koja bi mu spontano prilazila.

Odlikovao se neiscrpnom energijom i borbenošću, praktički ga je bilo nemoguće nadmudriti i pobijediti. Svi koji bi ga susreli odmah bi osjetili strahopoštovanje. Rijetko je koja osoba uživala takav autoritet među svima oko

sebe. Imao je nepogrešivu intuiciju u procjeni ljudi i situacija. Posebno je cijenio snažne i hrabre ljude. Bio je u stanju u trenutku donijeti ispravnu odluku o najsloženijim problemima. Odlikovao se posebnom mudrošću i činilo se da ne može pogriješiti. Bio je izrazito uvjerljiv i sugestibilan. Akademik Šime Spaventi bio je vrhunski, rođeni organizator i sjajan lider s misijom. Posjedovao je snagu i poseban šarm kojima je stimulirao i motivirao ljude koje je vodio. Do savršenstva je imao izgrađen sustav upravljanja bez neposredne kontrole, gdje su sposobni i ambiciozni bili potpuno samostalni i mogli postići maksimum. Iako je važio za strogo šefa, te su se uz njega ljudi čeličili u stvarnosti, nije bio formalist i imao je razumijevanja za sve oko sebe. Posebno je mlađe suradnike poticao na znanstveni rad i napredovanje.

Do samog kraja života zadržao je dostojanstvo i bio intelektualno aktivan i svjež, pa ga ni tada nisu napustile organizatorske sposobnosti. Pred kraj je rezimirao sve svoje raznovrsne poslove s detaljnim uputstvima za daljnje postupanje, što je logičan slijed njegova života i najbolje ga ocrtava kao ličnost.

Imao sam sreću godinama surađivati s njim, od njega učiti o struci ali i o mudrosti života, promišljenosti i posebno o ljudima, i mnoge strateške odluke u mom stručnom i znanstvenom radu, pa i osobnom životu, donosio sam nakon konzultacije s njim. Bio sam privilegirani što sam bio njegov učenik i na tome sam mu posebno zahvalan i ponosan.

Šime Spaventi sigurno je jedan od najvećih liječnika i simbola Vinogradske bolnice. Njegovo je djelo prešlo granice medicine i postalo dio hrvatske znanosti i kulture. Najveća ostavština Šime Spaventija njegovi su učenici. Odgojio je više desetaka uspješnih i uglednih stručnjaka i znanstvenika. Kao i svaki veliki predstojnik, ostavio je vrhunsku kliniku. Sve institucije, pa i Vinogradska bolnica i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, uz svoju materijalnu egzistenciju imaju svoj život i duhovnu dimenziju koju su stvarali prethodni naraštaji. Tako je i djelo Šime Spaventija trajno utkano u duh Vinogradske bolnice i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Akademik Šime Spaventi uvrstio se u red najznačajnijih ličnosti koje su gradile i promicale ugled naše znanosti i medicine te zadužio bivše, sadašnje i buduće generacije koje će s ponosom čuvati uspomenu na njega i njegov rad. Svojim djelom zadužio je hrvatsku medicinu i znanost, kao i hrvatski narod, na čemu mu vječna slava i hvala.

Akademik Zvonko Kusić,
predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
(govor na komemoraciji, 11. ožujka 2012. godine)